

Kelpaamaton
Kriittinen diskurssianalyysi WADA:n antidopingsäännöstöstä

Otto Kela
Kandidaatintutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2017

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	3
1.2 Aineisto.....	4
2. TAUSTA.....	5
2.1 Doping ja siihen liittyvät rikkomukset	5
2.1.1 Doping muuna rikkomuksena	5
2.1.2 "TUE", eli erivapaus kiellettyjen aineiden käyttöön.....	6
2.2 Vilppi ja rikos	7
2.3 WADA	8
2.3.1 Perusta ja toiminta	8
2.3.2 WADA itseään reflektioiden ja sen suhde urheilijaan	9
2.4 Ketä antidoping koskee	10
3. METODI JA KÄSITTEET	11
3.1 Kriittinen diskurssianalyysi	11
3.2 Ideologia ja tieto.....	12
3.2.1 Tieto	13
3.2.2 Tieto ja uskomukset	14
3.2.3 Ideologia.....	15
3.2.4 Ideologian pysyvyyden keinot	16
4. ANALYYSI	19
4.1 Diskurssin lähtökohdat.....	19
4.2 Antidopingin ideologia	21
4.3 Dominantin pysyvyyden keinot säännöstössä	22
5. LOPPUPÄÄTELMÄT	25
Lähteet	27

1.JOHDANTO

Urheilija on ihmisenä jatkuvasti monien eri paineiden alaisena. Urheilija on muodostamassa kansallista identiteettiä ja toimii roolimallina, usein haluamattaan¹. Hän on myös terveen ihmisen kuva, jolloin hän ei saa käyttää päihteitä tai dopingia. Urheilijalla on siis velvollisuuksia tavallisten ihmisten perusvelvoitteiden lisäksi, vaikka urheilija voidaan laskea ammatiksi siinä missä muutkin ammatit. Urheilija on kuitenkin dopingvalvonnan alla vähintään puoliammattilainen. Urheilijan rahallinen kompensatio on toki merkittävä, mutta kuitenkin suurimmalle osalle huomattavasti maakohtaisesti yritysjohtajia tai muita suurimpien palkkioiden nostajia pienempi.

Innostus erityisesti dopingvalvonnan ja dopingurheilijoiden kohteluun pohjautuu uutisiin ja lähipiirin kokemuksiin dopingurheilijoiden eksklusiosta. Eksklusio voi olla poistamista ammattiyhteisöstään, tai joutumista kansan sylkykupiksi, kuten Lahden dopingskandaalin jälkimainingeissa. Toinen, ja tärkeämpi innoittaja on kiinnostus urheiluun, suorituksen maksimoimiseen ja sen keinoihin. Paradoksaalinen suhde urheilussa menestyksen, oman suorituskyvyn huippuunsa nostamiseen ja apukeinojen, kuten dopingin, välillä on kiehtova, sillä maksimaalinen suoritus on käytännössä mahdoton ilman nykyään kiellettyjä keinoja.

Aihe on politologiallekin relevantti. Ideologia pidetään usein päiväpolitiikassakin esillä, joten käsitteen laajentaminen tuo merkittävää lisätietoa aiheesta. Merkittävä osa on myös yksilön ja instituution välinen valtasuhde, joka tässä tutkielmassa nousee esille urheilijan ja WADA:n² suhteessa. Näiden suhteessa on vahvaa käyttäytymismalleja tukevia ehtoja, joita oikeutetaan esimerkiksi antamalla oikeuksia, kuten kilpailuoikeus.

Tutkimuskysymys on siis: Mikä on pääasiassa WADA:n ylläpitämän diskurssin ideologinen pohja ja kuinka WADA toimii dominanttina diskurssissa? Tämän lisäksi pyrin jäsentämään antidopingdiskurssin.

Tämä tutkielma koostuu WADA:n antidopingsäännöstöstä ja sen muodostaman ideologian analysoimisesta. Esitän myös, kuinka WADA luo yhteisöään ja sulkee dopingrikkomuksista kiinni jääneet urheilijat ulkopuolelleen ja mikä näiden kahden toimijan välinen valtasuhde

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=nMzdAZ3TjCA> Tämä aiheutti aikanaan merkittävää kohua, johon viitataan usein vieläkin urheilukeskusteluissa.

² World anti-doping agency

on. Ilmennän tätä käyttämällä kriittistä diskurssianalyysia ja sitomalla siihen kuuluvia tärkeimpiä käsitteitä

Tutkielman rakenteen selventyessä pääteemaksi muodostui WADA:n ideologinen diskurssin tuottaminen ja urheilijasta muodostuva kuva erityisesti dopingsäännösten pohjalta. Lähtökohtana tutkielmassani olikin urheilijan kirjoittamattomat ja kirjoitetut oikeudet ja velvollisuudet, joten kehyksen muodostajana WADA oli luonnollinen kohde tutkielmalleni.

Tutkielma alkaa dopingin määrittämisellä, sen paikan määrittämisellä rikoksen ja vilpin välillä. Lisäksi taustoitin tarpeelliset yksityiskohdat WADA:sta ja sen historiasta. Tämän jälkeen siirryn tutkielman teoriaosuuteen, joka on pääasiassa kriittisen diskurssianalyysin purkamista osiin ja tärkeimpien termien määrittelyä. Viimeiseksi analysoin aineistoani tällä metodilla.

1.2 Aineisto

Aineistoni on WADA:n vuoden 2015 antidopingsäännöstö, josta olen poiminut erityisesti käsitteet ”ineligible” ja ”ineligibility”. Käsitteet ovat ongelmallisia, sillä niiden muodostama diskurssi on eksklusiivinen, ja se saa annetun merkityksen lisäksi täytettä muistakin artikloista.

En käännä käsitteitä suomeksi sitaateissa, mutta käytän termiä ”kelpaamaton” kuitenkin huomauttaakseni sen arvottavasta painotuksesta. Dopingpanna olisi semanttisesti lähempänä alkuperäisiä käsitteitä, mutta siinä ei ole samalla tavalla paheksuvaa kaikua, kuin suoraan suomennetuissa käännöksissä, kelpaamaton ja kelpaamattomuus. Käsitteitä käytetään säännöstössä käsittelemään dopingrikkomuksesta kiinni jäänyttä urheilijaa tai toimijaa.

Koska käytän analysoimisessa kriittistä diskurssianalyysia, joudun myös käyttämään esimerkkejä WADA:n toiminnasta käytännössä ja tekstin tuottamiseen liittyvistä seikoista (Fairclough 1995, 74). Nämä osat aineistosta eivät ole johdonmukaisia, vaan pikemminkin avuksi WADA:n muodostaman diskurssin löytämisessä.

2. TAUSTA

Tässä kappaleessa pyrin taustoittamaan tärkeimmät lähtökohdat tutkielman kannalta. Ensimmäisenä pureudun dopingin käsitteeseen ja dopingrikkomuksiin seurauksineen. Toinen osa-alue valottaa dopingin asemaa vilppinä ja lainvastaisena toimintana. Kolmanneksi kuvaan WADA:n olemusta organisaationa ja sen suhdetta dopingiin ja urheilijaan.

2.1 Doping ja siihen liittyvät rikkomukset

Urheilija on ensisijaisesti aina itse vastuussa siitä, mitä häneen kehoonsa menee (WADA 2015, artikla 2.1). Jos urheilijan antama näyte sisältää dopingainetta, on hän siis lähtökohtaisesti itse vastuussa.

Doping voidaan yksinkertaisesti määritellä kiellettyinä aineina, jotka parantavat urheilusuoritusta. WADA listaa ja päivittää nämä aineet ja keinot vuosittain³. Erityisen hankalan dopingaineiden käsitteestä tekee se, että esimerkiksi Suomessa käyttö ei ole laitonta, sillä itsensä saattaminen vaaraan ei ole laitonta (Kaarninen 2008, 188). Hallussapito on kuitenkin laitonta, aineesta riippuen.

Dopingiksi lasketaan myös erilaiset menetelmät, joiden tarkoitus on parantaa suorituskyykyä, kuten verensiirto. Näin dopingin käsitteeseen voidaan lisätä ihmisen biologisen lähtökohdan muuntelu ja parantelu myös keholle tutuilla aineilla, vieraiden aineiden käyttämisen lisäksi.

2.1.1 Doping muuna rikkomuksena

Kiellettyjen aineiden ja metodien lisäksi dopingille on annettu lisää merkityksiä. Muun muassa kielletyn aineen käytön yritys, hallussapito, olinpaikan ilmoittamatta jättäminen, aineen tai menetelmien levittäminen ja dopingrikkomuksesta kiinni jääneen kanssa työskenteleminen urheilu- tai ammattimielessä (WADA 2015, artikkelit 2.1—2.10). Doping

³ <https://www.wada-ama.org/en/prohibited-list>

ei siis tarkoita vain kielletyn aineen käyttöä, vaan siihen liitetään myös monia muita merkityksiä.

Nämä rikkomukset ovat osittain myös laittomia urheilun ulkopuolella. Esimerkiksi amfetamiinin hallussapito on niin lainvastaista, kuin myös dopingrikkomus. Toisaalta, tiettyjen astmalääkkeiden hallussapito ei ole laitonta, mutta urheilijan kohdalla tämä olisi dopingrikkomus. Näin päästäänkin tilanteeseen, jossa urheilija on kahden eri normiston alla. Tästä johtuen hän on myös erilaisessa asemassa verrattaessa ammattilaisurheiluyhteisön ulkopuoliseen henkilöön.

Doping ei siis ole välttämättä aktiivinen teko, vaan myös passiivista tekemättä jättämistä. WADA:n (2015) oma määrittely on seuraava: ”Doping is defined as the occurrence of one or more of the anti-doping rule violations set forth in Article 2.1 through Article 2.10 of the Code.” Kansankielinen käsitys dopingille ei siis ole riittävä, vaan tässä tutkielmassa dopingilla tarkoitetaan kaikkia dopingrikkomuksia, kun taas dopingin käyttäminen viittaa kielletyn aineen käyttöön.

2.1.2 ”TUE”, eli erivapaus kiellettyjen aineiden käyttöön

Kilpaurheilija voi myös välttyä dopingrikkomuksen rangaistukselta, jos hänelle on myönnetty ”TUE”, eli Therapeutic Use Exemption. Urheilijalle voidaan myöntää erivapaus hänen kisastatuksestaan riippuen kansallisella tasolla⁴, tai kansainvälisellä tasolla (WADA 2015, artikkelit 4.4—4.4.9). Tämä erivapaus on tarkoitettu esimerkiksi urheilijalle pakollisen lääkityksen sallimiseen, jos kyseinen lääke sisältää kiellettyä ainetta. Erivapaus ei Tapio Kuosman (2013, 65—67) mukaan kuitenkaan saa nostaa kilpailijan suorituskykyä ohi terveistä urheilijoista.

Näin WADA on pidättänyt itselleen oikeuden määrittää, ainakin negaation kautta, terveen tai puhtaan urheilijan ja hänen suorituskyvyn tasonsa. Negaatio muodostuu siitä, että puhdasta urheilijaa ei määritellä muuten, kuin ”tahrantuneen” urheilijan kautta. Erivapaus taas palauttaa potentiaalisesti tahrantuneen urheilija urheiluyhteisön puhtaiden piiriin.

⁴ Suomessa esimerkiksi ADT.

2.2 Vilppi ja rikos

Hannu Itkosen (1994, 8) mukaan vilppi on sääntöjen noudattamatta jättämistä, jota ei lähtökohtaisesti kuitenkaan kuvailla oikeustieteellisillä termeillä, vaikka sekin on yleistymässä. Vilppi on urheilun piirissä jotain, mikä ei ole lain edessä kiellettyä, mutta urheilussa rangaistavaa. Voidaan siis esittää, että dopinginaineiden käyttö esimerkiksi on vilppiä.

Doping on kuitenkin vilppinä vakavinta laatua. Urheilijaa voi kohdata jopa elinikäinen kilpailu- ja toimintakielto dopingrikkomuksesta. Muusta vilpistä, kuten urheilulajin sääntöjen rikkomisesta rangaistuksen pituus mitataan usein peleissä tai kisoissa. Ainoa dopingin tasolle yltävän rikkeen voidaan nähdä olevan urheilijan vedonlyönti ja tuloksien järjestäminen, ensimmäinenkin toisinaan vain oman lajin sisällä.

Dopingin vilpillisyyden aste riippuu siitä, ovatko urheilulajin lajiliitot ja kattoliitot määrittäneet dopingin käytön vilpilliseksi (Kaarninen 2008, 11—12). Esimerkiksi WADA:n säännöstö ei koske kaikkia lajeja, vaan pelkästään WADA:n säännöt allekirjoittaneet lajiliittojen alaiset lajit. Näin doping asettuu omalaatuiseen asemaan. Se ei ole lajikohtainen sääntö, mutta ei urheiluyhteisössä täysin universaalikaan. Sitä määrittelevät lait valtiokohtaisesti, mutta se voi olla myös vapaa määrittelyistä. Urheilijaa määrittää suorituksen aikana aina lajin säännöt ja tapahtumapaikan lait. Näin doping on hyvin tapauskohtainen ja sen paikka vilpin ja rikoksen akselilla on erittäin altis muutokselle.

Kiellettyjen aineiden listauksia on ollut varmuudella vasta 1900-luvun alusta, mutta Kaarnisen (2008, 15—17) mukaan suoritusta parantavia aineita on käytetty jo antiikissa. Dopingvalvonta on tullut urheiluun mukaan erityisesti ammattimaistumisen myötä. Näin myös urheilija on asettunut laajemman säännöstön alle. Vilppi ei välttämättä enää ole kisan aikana tapahtuva oikaiseminen, vaan vilppi voi tapahtua harjoittellessa tai täysin urheilun ulkopuolella.

Koska urheilu on ilmiönä kasvanut ja urheilija on ammattina usein kokopäiväinen ammatti, on urheilijan sääntöjen mukainen käyttäytyminen jatkuvasti pinnalla ja sen seuraaminen on huomattavan työn takana. Kasvava rahavirta urheilun suuntaan on osaltaan pakottanut ja tehnyt antidopingiin liittyvästä työstä tärkeää ja oikeuttanut WADA:n toiminnan.

WADA ei voi kuitenkaan tehdä urheilijasta rikollista. Se voi kuitenkin sulkea ”vilpistelijän”, median avulla, puhtaasti urheiluyhteisön ulkopuolelle. Itkosen (1994, 28–29) mukaan alimpaan kastiin, halveksunnan kohteeksi. Näin dopingin käyttäjä on eksklusionsa avulla määrittelemässä puhdasta urheiluyhteisöä ulkopuolelta. Vilppi on se seikka, joka sulkee urheiluyhteisöstä tasolle kykenemättömien lisäksi ne, jotka yrittävät ”vääristää” kilpailua.

Itkonen (1994, 20) määrittelee dopingin käytön ”vilpin yksityisyritykseksi” ja verrastaa sen esimerkiksi hiihtokilpailussa oikaisuun. Urheilun vakavoituessa yksilötasolla palkintorahojen kasvuna ja kansallisella tasolla kansallisidentiteetin luojana, on löydetty yhteyksiä yliyksilöllisestä dopingtoiminnasta, esimerkiksi Venäjällä (BBC, 9.12.2016, luettu 24.5.2017).

Lisäksi dopingiin liittyy rikosoikeudellisia seikkoja, jotka vievät sitä vilpin käsitteestä vakavampaan suuntaan, kuten aiemmin on mainittu. Doping ei siis ole sidonnainen yhteen kontekstiin, vaan on liukuva käsite.

2.3 WADA

2.3.1 Perusta ja toiminta

WADA perustettiin Lausannessa vuonna 1999 pidetyn konferenssin pohjalta. Aiheena oli tuolloin doping urheilussa⁵. Lähtökohtaisesti WADA on riippumaton toimija ja tämän osoittaakseen se siirtyi pois Lausannesta (Kaarninen 2008, 187). Kaarnisen (2008, 188) mukaan WADA vähensi valtioiden tarvetta dopinglainsäädännölle. Nyt WADA ei siis käytännössä ole vastausvelvollinen kuin rahoittajille⁶, ja sen päätökset voidaan viedä muutettaviksi pääasiassa ICAS:ille⁷ tai sen paikallisille elimille.

Toisaalta WADA toi myös selvyyttä antidopingtoimintaan yhdistäessään olympialiikkeen, urheilu- ja urheilijajärjestöjen ja valtioiden edustuksen yhteen järjestöön. Näin WADA:n pitäisi olla itseään korjaava. WADA on myös itse sääntöjen muodostaja. Urheilijan asema WADA:n toiminnassa onkin sääntöjen muodostusta myöten pieni, sillä sen seitsemästätoista hallinnollisesta elimestä vain yksi on suoraan urheilijoista koostuva⁸.

⁵ http://www.sportunterricht.de/lksport/Declaration_e.html

⁶ Jäsenmaat ja Kansainvälinen olympiakomitea

⁷ The International Council of Arbitration for Sport

⁸ <https://www.wada-ama.org/en/governance>

Voidaan siis ajatella, että WADA:n pohja on hyvin pitkälti instituutioiden pyrkimyksissä määrittää urheilu ja urheilija, ei niinkään urheilijoiden omassa pyrkimyksessä urheiluun ilman dopingia.

2.3.2 WADA itseään reflektioiden ja sen suhde urheilijaan

WADA (2017) ilmoittaa visiokseen maailman, jossa urheilija voi urheilla dopingista vapaassa ympäristössä. Tähän kuuluu muun muassa puhtaiden urheilijoiden oikeuksien kunnioittaminen, riippumattomuus ja tasapaino. Tämä antaa kuvan siitä, että WADA pyrkii toimimaan oikeudenmukaisesti. On tärkeää kuitenkin huomioida, että koska WADA on ”riippumaton”, itsehallinnollinen, eikä sillä ole tulosvelvollisuutta sen yläpuolella olevalle entiteetille, se muodostaa itse dopingvalvonnan paradigman.

WADA ei siis ole suoraan vastuussa urheilijoille, vaan välillisesti Kansainvälisen olympiakomitean urheilijoiden komission ja lajiliittojen urheilijaedustajien kautta. Urheilijan ”etu” on lähinnä siinä, että hänellä on oikeus kilpailla järjestetyissä kilpailuissa ja tienata elantonsa WADA:n, eri maiden olympiakomiteoiden ja lajiliittojen alaisissa kilpailuissa. Tämä antaa kuvan, että urheilu on urheilijasta riippumaton. Tapahtumat keräävät osallistujansa puhtaista urheilijoista, ja sääntörikkomukset jättävät urheilijan yksinkertaisesti ulkopuolelle.

WADA jaottelee iskulauseensa kautta urheilijat rehellisiin ja epärehellisiin. ”Play true” yhdistettynä visioon puhtaasta urheilusta implikoi, että puhdas ja dopingrikkomuksista vapaa urheilija on rehellinen, ja heidän oikeuksiaan WADA kunnioittaa. Näin ollen urheilija, joka jää kiinni dopingrikkomuksesta, on epärehellinen, jopa WADA:n kunnoituksen ulkopuolella.

WADA:n suhde dopingiin on negatiivinen ja ainoa hyväksytty käyttö on erivapaudella terveydellisiin välttämättömyyksiin. Tämä antaa kuvan organisaatiosta, joka pyrkii vaalimaan terveyttä, vaikka kaikkien kiellettyjen aineiden osalta niiden haitallisuutta terveydelle ei ole todistettu.

Koska WADA on sääntökehysten tuottaja ja valvoja⁹, on sen tilanne vakaa. Se voi toimia haluamallaan tavalla ja ilman suurempaa päätösprosessia, jossa sen toimintaa kammattaisiin. Näin sen päätökset ovat potentiaaliltaan kaitsemattomia.

2.4 Ketä antidoping koskee

Tutkielmassa esiintyvä käsite ”urheilija” on hyvin muuttuva ja myös hankala määrittää lopullisesti. Tässä tutkielmassa viittaankin urheilijalla lähinnä WADA:n valvonnan alaiseen henkilöön tai sanktioiden ulotettavissa olevaan henkilöön joka osallistuu tapahtumiin urheilijan roolissa. Tulee kuitenkin huomata, että antidopingsäännöstö koskee myös urheilijoiden kanssa toimivia henkilöitä, kuten toimitsijoita tai lääkäreitä. Muun muassa Kuosma (2013, 68—74) on kirjoittanut aiheesta ja teoksesta löytääkin mittavia listauksia suomalaisista urheilusarjoista, joiden käyttäjien tulee hankkia erivapaus dopingaineiden käyttämiseen.

⁹ We are the guardian of the values and spirit inherent in the Code. (WADA 2017)

3. METODI JA KÄSITTEET

3.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Keskityn tässä tutkielmassa tarkkailemaan mitä antidopingdiskurssi sisältää, mitä sen hyväksyminen edellyttää, ja miten diskurssin hyväksyminen vaikuttaa WADA:n toimintaan.

Kriittisen diskurssianalyysin kohteet diskurssin harjoituksen piirissä ovat Faircloughin (1995, 9) mukaan tuotannon, jakamisen ja kulutuksen prosessit. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkitaan kohteiden toimijat ja toimintaa ohjaavat seikat, sekä konteksti, jossa nämä prosessit tapahtuvat.

Diskurssi ei ole vain aktuaalista puhetta, vaan myös valintoja esimerkiksi tekstin sisällä. Fairclough (1995, 4) jakaa tekstin eksplisiittiseen ja implisiittiseen tekstiin, jossa eksplisiittinen on kirjoitettu, todella sanottu tai kirjoitettu teksti. Implisiittinen teksti koostuu monista eri taustatekijöistä, eikä sitä löydy suoraan tekstistä. Implisiittinen teksti on edellytyksiä tekstin ymmärtämiseen, asioita, joita lukijan tai kuulijan oletetaan tietävän ja joita ei ole välttämätöntä löytää tekstistä suoraan.

Diskurssi antaa kuvan maailmantilasta, joka diskurssin käyttäjien tulee jakaa. Diskurssin sisällä voi olla eriäviä mielipiteitä asiasisällöstä, mutta diskurssin perusta on hyväksytty. Käytetyt termit ja sanavalinnat tulevat dominantista diskurssista, jolloin se myös määrittää puhetta ja sen arvoja. Diskurssiin osallistuvien tulee hyväksyä diskurssin säännöt (Fairclough 1995, 8). Fairclough (1995, 39) käyttää tästä esimerkkinä opettajaa, jonka tulee osata ja hyväksyä ”opettajan kieli” ja siihen liittyvät ideologiat.

Diskurssi on kuitenkin inhimilliselle muutokselle avoin, joka tarkoittaa sitä, että vaikka diskurssi normittaa sen käyttäjiä, voivat käyttäjätkin muuttaa diskurssia. Toimijat eivät siis ole pelkkiä subjekteja diskurssille, vaan myös toimijoita diskurssin subjektia kohtaan. Tätä kuvaa muun muassa Faircloughin (1995, 35) huomio, että mikrotason verbaalinen toiminta toimii diskurssin reproduktiona. Nähdäkseni tämä uusintaminen voi myös olla muokkaavaa toimintaa. Näin dominantti diskurssi uudistuu ja sen kritisoiminen on hankalampaa. Diskurssin toiminta on siis itseään korjaavaa.

Kuitenkin on tarpeellista, että ”alistumme” jonkin diskurssin alle. Tämä helpottaa toimimista sosiaalisessa ympäristössä. Tekstin ymmärtäminen tarkoitettulla tavalla vaatii ymmärrystä

diskurssista, jossa se on luotu. Toisin sanoen, diskurssi ei ole vain haitallisesti toimintaa ohjaava viitekehys, vaan myös ohjaava ja auttava työkalu sosiaalisessa toiminnassa.

Teun van Dijk (Meyer 2001, 20—21) näkee kriittisen diskurssianalyysin sosiaalisia ilmiöitä ja ”todellisuutta¹⁰” systematisoivana viitekehysenä. Tämä jäsentääkin omaa käsitystäni kriittisen diskurssianalyysin toiminnasta, se vastaa kysymykseen ”miten”? Tässä on kuitenkin tärkeä huomata, että todellisuus ei ole järkkymätön asia, vaan myös diskurssin alainen muuttuva osa. Tämän käsityksen lisäksi annan diskurssille lisämerkityksiä ja hieman enemmän valtaa.

Kuitenkaan diskurssi ei luo värittyä todellisuutta, vaan omaa todellisuuttaan (Jäger, Siegfried 2001, 36). Tämä todellisuus voi tietysti pohjautua aktuaalisiin oleviin asioihin, mutta se tuottaa lisämerkityksiä niille. Nämä lisämerkitykset erottavat diskurssin todellisesta todellisuudesta. Esimerkiksi, on totta, että päihteet eivät tue terveyttä, mutta väite, että terveyden vaarantaminen on huonoa, väärin tai pahaa, on diskurssin tuoma lisämerkitys. Lisämerkitykset taas saattavat muokata ihmisen käyttäytymistä, jolloin diskurssi itsessään luo käyttäytymismalleja.

Kriittiselle diskurssianalyysille on myös ominaista sen emansipatorisuus. Se ilmentää ongelmia ja pyrkii löytämään ratkaisuja niille, jotka ovat sosiaalisessa elämässä ”häviäjiä” (Fairclough 2001, 125). Nähdäkseni tämän voisi myös ilmaista siten, että kriittinen diskurssianalyysi pyrkii kuvaamaan sitä, kuka häviää, kun valtaa käytetään niin, kuin sitä tällä hetkellä käytetään. Tälle pohjalle on myös ominaista nimetä vallan käyttäjä ja kyseinen häviäjä. On myös tärkeää huomioida kuinka ja mihin valtaa käytetään

Kooten voidaan näin sanoa, että diskurssi luo valtasuhteita, käyttäytymismalleja ja legitimoitua tietoa, jonka jälkeen kriittinen diskurssianalyysi pyrkii vastaamaan, miten tämä tapahtuu, ja lisäksi huomioida sen ongelmakohtia.

3.2 Ideologia ja tieto

Ideologia ja tieto ovat käsitteinä kriittisessä diskurssianalyysissä hyvin läheisiä, jopa osittain limittäisiä. Lähtökohtana pidän ajatusta, että tieto on jotain ideologiaa enemmän, sillä

¹⁰ Todellisuus voi olla aktuaalista todellisuutta tai diskurssin muovaamaa.

ideologia voi tulla osaksi tietoperustaa (Fairclough 1995, 35). Seuraavassa selvennän pääpiirteittäistä eroa niiden välillä.

3.2.1 Tieto

Diskurssia muodostaessa tulee huomata, että taustatieto on käsitteenä erittäin tärkeä. Faircloughin (1995, 28) mukaan se on yksi niistä tekijöistä, jotka normittavat diskurssia, jos tämä tieto otetaan ilman vastaväitteitä ”faktana”. Jos tiedämme¹¹, että sosioekonominen luokka vaikuttaa terveyteen positiivisesti, voimme keskustella automaattisesti siitä, kuinka ihmiset täytyisi saada parempaan sosioekonomiseen asemaan, jotta he saisivat mahdollisuuden terveellisempään elämään. Keskustelun ei tarvitse selittää tätä kausaaliteettia, vaan se on ”sisäänrakennettu” tieto. Tämä arvioiva tiedon osa ei välttämättä ole tietoa puhtaimmillaan, mutta se legitimoidaan kutsumalla sitä tiedoksi.

Fairclough (1995, 33—34) muodostaa Winogradia mukaillen neljä erilaista taustatiedon perustaa, joille toimintamme diskurssissa pohjautuu. Kielen koodi, kielenkäytön normit, tilanteen tiedostaminen ja maailman tiedostaminen. Kaksi viimeistä voisi yhdistää kontekstin tiedostamiseksi. Vaikka kaksi ensimmäistä vahvasti normittavatkin keskustelua ja sitä kautta ovat hyvinkin poliittisia, keskityn kontekstin tiedostamiseen.

Kuten aiemmin mainittu, diskurssi muodostaa omaa todellisuuttaan. Nähdäkseni tämä ei kuitenkaan voi täysin irtaantua aktuaalisesta todellisuudesta. Tällöin tietoa muodostaessa diskurssin tulee tietää konteksti, jossa tieto luodaan. Tieto ilman kontekstia vaikuttaa irralliselta ja epäuskottavalta, jolloin se ei toimisi dominantin diskurssin perustana, vaan se muuttuu uskoksi tai luuloksi. Tämä ilmentää myös lisää sitä, että diskurssi ei tule tyhjästä. Kuitenkin on tärkeä huomata, että dominantissa diskurssissa eriävä mielipide voidaan todeta vääräksi, jos se ei kohtaa yleisesti hyväksyttyä tietoa. Näin voidaan erotella diskurssin osia seuraavasti. Diskurssin perusta on todellisessa todellisuudessa, mutta arvioivat lisämerkitykset muodostuvat hyväksytyn todellisuuden puitteissa, ei tyhjästä, vaan sen lisäksi.

Sanan ”tieto” käyttäminen onkin legitimitoiva valinta, kuten aiemmin huomattiin, sillä tietoon yleensä sisällytetään uskomukset¹², arvot, ideologiat ja ”oikea tieto” (Fairclough

¹¹ Yleisesti hyväksytty väite

¹² Tässä tutkielmassa uskomus on käännetty sanasta *belief*

1995, 44). Näin tiedon käyttäminen implikoi, että jokin on yleisesti hyväksyttyä. Jos diskurssi määrittää omaa todellisuuttaan, se voi myös määrittää, mikä tässä todellisuudessa on tietoa, eli ”totta”.

Kysymys tiedon luonteesta on myös tärkeä huomioida. Ensinnäkin radikaali ajatus siitä, että tieto on toimintaa, joka tulee olevaisiksi vain ihmisten kanssakäymisessä (Crane 2016, 30) on ongelmallinen, mutta ei kuitenkaan täysin väärä. Jos diskurssi muodostaa tietoa ja vaatii toimijaksi ihmisiä, voidaan sanoa, että tieto ei ainakaan voi olla ilman sosiaalista kanssakäymistä. Edellisestä poiketen esitän kuitenkin Cranea (2016, 30) mukailleen, että tieto voi olla olemassa ilman että se todennetaan kanssakäymisessä. Näin esimerkiksi tieto siitä, että päihdeaineet ovat huonoja terveydelle on jatkuvasti todellista tietoa, mutta se aktualisoituu esimerkiksi sosialisoinnin kautta. Toisin sanoen, jotta tiedolla olisi merkitystä, se tulee aktualisoida toiminnan kautta.

Lopuksi täytyy vielä määritellä tiedon muuttuminen ryhmissä. Van Dijk (1998, 103) käsitys maalaisjärjestä¹³ kattaa kulttuurisesti laajan tietämyksen. Maalaisjärki on tietoa, joka hyväksytään yli ryhmärajojen. Näin päästäänkin tulokseen, jossa maalaisjärjeksi nimitetty tieto ei ole ryhmäsidonnaista, vaan kulttuurisidonnaista. Koska maalaisjärki on jaettu monenlaisten ihmisten välillä, sille on olennaista, että sitä ei tarvitse tukea tieteellisellä tutkimuksella, vaan se on niin vahvassa asemassa, että se on kritiikin ulkopuolella.

3.2.2 Tieto ja uskomukset

Jos redusoimme tiedosta kaikki uskomukset ja arvioivat lisämerkitykset pois, saamme puhtaimmillaan tiedon todesta. Tiukasti rajaten voisikin sanoa, että oikeaa tietoa on vain se, jonka varmasti tiedämme olevan totta, eli jokin todistettavissa oleva. Van Dijk (1998, 26) erottaa tiedosta uskomukset, jotka eroavat tiedosta siten, että ne saattavat olla väärin. Usein esimerkiksi induktiivisen päättelyn tulokset ovat uskomuksia, mutta saatamme kuitenkin uskoa niiden olevan tietoa. Van Dijk (1998, 26) jatkaa lisäämällä kuitenkin, että tieto ryhmälle on jotain, jonka kyseinen ryhmä uskoo todeksi. Näin se, mitä tiedolla usein tarkoitetaan, onkin todeksi uskotut uskomukset.

¹³ Common sense

Tästä huomaammekin, kuinka diskurssi muodostaa omaa todellisuuttaan. Jos oletamme diskurssin jonkin viitekehyksen keskustelun normittajaksi, sisältää se uskomuksia, joita pidetään tietona. Tästä seuraa huomio, että tietyn diskurssin sisällä jokin asia, mikä ei välttämättä ole totta, muuttuu todeksi ja näin erilaiseksi totuudeksi. Nähdäkseni ajatuksen tila voi muuttua riippuen siitä, mikä on dominantti diskurssi. Liukuminen uskomuksesta tietoon voi tapahtua diskurssin muutoksessa tai diskurssin vaihtumisessa. Van Dijk laskee esimerkiksi tiedon ja mielipiteet uskomuksien alle (Dijk 1998, 27), mutta nähdäkseni ero on pikemminkin retorinen. Uskomuksista voi kiistellä, mutta tiedosta ei.

Hieman kärjistettynä esimerkkinä voisi ottaa Elina Lepomäen haastattelun, jossa hän kertoo ”parantuneensa punavihreästä nuoruudestaan” (Verkkouutiset 2017). Käytännössä voidaan sanoa, että Lepomäki hylkäsi vanhan tiedon, jolloin ne muuttuivat uskomuksiksi, vieläpä vääriksi. Uusi tieto ei välttämättä ole sen parempaa kuin vanhakaan, mutta sen tulee ottaa tiedon paikka, jotta ihminen voi jäsentää ajatteluaan. Lepomäki myös retorisesti vertaa punavihreyttä sairauteen, joka luo punavihreydelle selkeästi negatiivisen konnotaation. Nämä arvioivat uskomukset ovat mielipiteitä (Dijk 1998, 27). Yleensä ne pohjautuvat uskomuksiin. Kaikelle tälle luo pohjan diskurssi, jossa asiat sanotaan.

3.2.3 Ideologia

Ideologian voidaan sanoa olevan se kokoelma maailmaa jäsentäviä uskomuksia, jotka perustuvat tietoon, uskomuksiin ja mielipiteisiin. Ideologia on kuitenkin paljon muutakin kuin vain kommunismi tai liberalismi. Ideologian ei välttämättä tarvitse olla koko todellisuutta mallintava ajatusten kokonaisuus, vaan se voidaan pienentää esimerkiksi tämän tutkielman aiheen, antidopingdiskurssin, tasolle.

Van Dijkin (1998, 36) mukaan ideologiat ovatkin sosiaalisten uskomuksien systeemi. Tästä voidaan huomata, että ideologia ei toimi vain yksilön tasolla, vaan se pitää jakaa muiden ihmisten kanssa. Ideologian tulee siis olla yliyksilöllinen. En tietenkään väitä, että jokaisen ideologian jakavan käsitys ideologiasta on täysin sama, mutta sen perusta on yhteinen.

Ideologian tulee siis olla ryhmän tai kollektiivin tasolla yhteistä tekijä, mutta kuten van Dijk huomauttaa, linja-autoa odottavat ihmiset eivät jaa linja-auton odotukseen liittyvää ideologiaa (Dijk 1998, 36), vaan ennemminkin ideologian, jonka vuoksi he odottavat bussia. Ideologia siis selittää käytöstä ja käyttäytymismalleja, mutta se ei ole syy sille, miksi ihmiset

suoraan tekevät jonkin tietyn asian. Mielestäni tämä osoittaa sen, että ideologia on ennemminkin syy tai selitys sille, miten yksilöt mallintavat maailmaa, ei se, miksi maailma mallinetaan tietyllä tavalla. Ideologiat eivät siis ole spesifejä tietoja, vaan yleisiä kokonaisuuksia, jotka ovat syy sille, miten tapahtumat nähdään.

Van Dijk (1998, 39—40) mukaan ideologiat ovat usein myös arvioivia. Kuitenkaan ne eivät ole spesifejä kuten edellä mainitsin. Tämä vahvistaa ajatusta siitä, että ideologiat ovat kokonaisuuksia ja tätä kautta ne muovaavat ihmisiä toimimaan tietyllä tavalla. Jotta ideologiat voivat toimia kokonaisuutena, ne eivät voi olla ryhmä paradoksaalisia uskomuksia, vaan toisiaan tukevia arvioivia ajatuksia. Jos uskomukset olisivat ristiriidassa toisiensa kanssa, ei niihin tukeutuva ideologia voisi olla kovin vahva. Esimerkiksi feministi ei voi kestävästi pitää totena, että tulisi saavuttaa palkkatasa-arvo, mutta miehet ovat intellektuaalisesti pätevämpiä. Nämä kaksi arvioivaa uskomusta aiheuttaisivat ristiriidan ideologiassa, jolloin se olisi liian helpon kritiikin armoilla.

Van Dijk lisää, että moni tieto on jaettu yli ryhmärajojen¹⁴ (Dijk 1998, 106—107). Mielestäni tämä osoittaa ideologian ja tiedon eron siten, että tieto on jotain jolle ideologia ja diskurssi perustuvat, antamalla tiedolle lisämerkityksiä. Nämä lisämerkitykset legitimoivat valtaa ja eriarvoisuutta (Dijk 1998, 130—131). Ideologia on siis se tekijä, joka oikeuttaa toimimisen tietyllä tavalla, ei siis toimintatapa. Tämä myös osoittaa sen, että ideologia ei ole hyvä, paha, oikein tai väärin. Se on työkalu, jonka avulla nimetään nämä arvot.

Tim Dant (1991, 189—190) huomauttaa, Althusseria ja Habermasia mukailleen, ideologian voi ymmärtää ei vain vääränä todellisuutena, vaan uutena saatavilla olevana tietona. Ideologiat ovat siis vaihtoehtoja tapahtumien ymmärtämiseen.

3.2.4 Ideologian pysyvyyden keinot

Jotta ideologia olisi tehokas, täytyy sen pysyä dominanttina ideologiana diskurssissa. Ideologia selviää dominanttina eri keinoja käyttäen, seuraavassa käyn läpi niistä olennaisimmat.

Yksi tärkeimmistä tavoista on ”markkinoida” omia parhaita puoliaan. Van Dijk (1998, 170) esittää esimerkin konservatiivisesta ideologiasta, joka saattaa syyttää maahanmuuttajia

¹⁴ Myös diskurssirajojen

sosioekonomisista ongelmista, mutta puhuu vähän naisia diskriminoivista osistaan. Näin diskurssi pidetään vahvoissa osa-alueissaan. Esimerkin mukainen tyyli ei ole välttämättä pitävä kriittisessä valossa, mutta tunteisiin vetoaminen esimerkiksi ongelman nimeämisen kautta ja erityisesti sen löytäminen muualta kuin itsestään on toimiva keino tunnetasolla. Näin ei tarvitse välttämättä kritisoida itseään vaan asettaa itsensä jalustalle. Moni uskoo olevansa oikeassa, jolloin omia toimintatapoja ei tarvitse saattaa tarkastelun valoon.

Van Dijk (1998, 170—171) listaa keinoiksi myös dominantin suhteen alisteisiin ideologioihin tai diskursseihin, sekä äänenkäytön mahdollisuudet. Dominantin tulee pyrkiä estämään alisteisten toimijoiden yhteistyö asettamalla ne vastakkain, sekä olemalla edes jollain tasolla toimiva monille alisteisille diskursseille. Esimerkkinä tästä toimii hallitsevien poliittisten toimijoiden myönteisyys feminismiä ja luontoa suojelevaa lähtökohtaa vastaan (van Dijk 1998, 170—171). Jos hypoteettinen hallitus edes puheen tasolla tukee feminististä liikettä, ei feministisellä liikkeellä ole syytä tehdä vallankumouksellista yhteistyötä muiden alisteisten ideologiaryhmien kanssa. Näin sitoutetaan alisteiset ja viitekehysiltään pienemmät ryhmät dominanttiin, usein laajempaan diskurssiin ja estetään pienempien muutoseikkojen mahdollisuus kaataa dominanttia. Äänenkuuluvuus taas on puhtaasti hallitsevan ryhmän kritiikin hiljentämistä. Van Dijkin (1998, 170—171) mukaan tämä on eliitille mahdollista siksi, että ne usein hallitsevat mediaa ja voivat näin päättää, mistä, miten ja miksi puhutaan. Esimerkiksi talouspoliittinen keskustelu pyörii Suomessa velkaantumista kritisoivalla tasolla. Näin estetään velkarahalla talouden elävöittämisen diskurssi, sillä se on helppo kritisoitava, koska media usein pyrkii puhumaan velkaantumisen estämisestä.

Tämän tutkimuksen kannalta merkittävin keino on ideologioiden naturalisointi ja siihen liittyvä ideologioiden näkymättömyys. Faircloughin (1995, 42) mukaan naturalisointi antaa ideologioille maalaisjärjen statuksen. Tällöin dominantin ideologian kritisointi on haastavaa, sillä se on muuttunut arvoistavasta uskomuksesta tiedoksi. Naturalisoitumisen prosessi on osa ideologian dominanssin käyttöä. Jotta pääsee osaksi diskurssia, tulee hyväksyä sen ideologiset säännöt ja ne hyväksytyään joutuu mukailemaan dominanttia. Tällöin tulee myös omaksua ideologia ja keskustelemaan sen piirissä ja hyväksyä ideologiset ”totuudet”.

Naturalisointi on siis kehämäinen prosessi, jossa se tapahtuu kuin itsestään, ja lopputuloksena ideologia saa statuksen tietona. Nähdäkseni tämä kehämäisyys on lähes pakollista diskurssiin osallistujille, joiden täytyy hyväksyä ideologiset säännöt. Näin

kritiikin luontaisin paikka on ideologian sisältä ja tämäkin aiheuttaa ideologian kannalta parhaimmillaan sen sisäisen muutoksen, jolloin se on vahvempi tulevalle kritiikille.

Ideologian dominanttiuden menettäminen tapahtuukin siis nähdäkseni siten, että ideologia on epäonnistunut naturalisoimaan uskomuksensa esimerkiksi olemalla sisäisesti liian suuressa ristiriidassa.

4. ANALYYSI

4.1 Diskurssin lähtökohdat

Tämän kappaleen aluksi on pakollista mainita tiettyjä aineistoon liittyviä olennaisuuksia. Teksti on muodostettu normien kokonaisuuksista, joten se on normittava policy-teksti, jonka tarkoitus on olla mahdollisimman eksplisiittinen. Pyrkimyksenä on asettaa toiminnan kehykset urheilutoiminnalle, joten siinä ei käytetä rikosoikeudellisia termejä, vaan ne on korvattu termeillä, kuten *period of ineligibility* ja *ineligible* (WADA 2015). Diskurssi pyörii näiden käsitteiden ympärillä, jotka määrittävät antidopingdiskurssia ja erityisesti alisteisten toimijoiden asemaa.

Tekstin tuotannosta ja kulutuksesta tulee huomioida, että tuottaja on WADA. Näin voidaan tulla tulokseen, että WADA on antidopingdiskurssin dominantti toimija (vrt. Fairclough 1995, 9). WADA kuitenkin yrittää piilottaa dominanttiutensa jalomman aatteen taakse. Se sanoo vain puolustavansa urheilijoiden oikeutta dopingista vapaaseen urheiluun ja olympismin perusperiaatteita, kuten eettisyyttä, terveyttä sekä sääntöjen ja lakien kunnioitusta (WADA 2015, 10—14). Tässä tulee huomata, että yksi olympismin tärkeimmistä perusperiaatteista oli myös amatööriyden ihailu (Hill 1996, 6—8), joka kuitenkin on jätetty jo paljon aikaisemmin pois. Sääntöjen ja lakien kunnioitus taas vahvistaa WADA:n asemaa dominanttina, sillä se on yksi urheilumaailman normittajista. Näin se itse julistaa olympismin aatteita itseään tukevaksi.

Tekstin pääkuluttaja on urheilija tai muu urheilun alalla toimiva. Teksti on kuitenkin julkisesti saatavilla, joten kuluttajia voivat olla myös tavalliset ihmiset tarkoitukseen katsomatta. Kohdekuluttajat saavat kuitenkin tekstistä irti enemmän, kuten mainitsin, normituksen kautta. Se ensisijaisesti rajaa toimintaa ja pukee rajoituksen hyödyt oikeuksiksi. Nämä oikeudet ovat eksplisiittisesti niitä joihin jo aiemminkin mainitsin (ks. WADA 2015, 10—15). Varsinainen oikeus tulee kuitenkin implisiittisesti tekstistä läpi, oikeus urheilla olympialaisissa tai muissa WADA:n alaisten lajien kilpailuissa, sillä dopingrikkomuksesta kiinnijäänyt on *ineligible* (WADA 2015). Ero näiden oikeuksien välillä on siinä, että kilpailuoikeus on konkreettinen, joutuu joku ei voi saada, jos ei hyväksy normistoa.

Antidopingdiskurssin luoman todellisuuden erityispiirteinä voi pitää sen dikotomiaa oikeaan ja väärään. Dopingin terveyshaitoista on jatkettu lisämerkityksien antamista erityisesti

negaation kautta. Jos dopingista vapaa urheilu on eettistä (WADA 2015, 14) tai dopingin käyttäjä on *Ineligible* (WADA 2015), on esitettävä, että dopingin täyttämä urheilu on epäeettistä ja dopingin tekee käyttäjästäan kelpaamattoman. Kuitenkin tästä kelpaamattomuudesta on mahdollisuus parantua, sillä se liitetään usein termiin *period of ineligibility* (WADA 2015). Näin ovi parantumiselle jätetään auki ja virhe ei välttämättä lopullinen. WADA (2015, 63—64) mainitsee kuitenkin myös, että dopingrikkomuksen ollessa tahaton, ei urheilijan täydy suorittaa kelpaamattomuuden aikajaksoa. Näin implikoidaan, että dopingrikkomuksen tulee olla tahallinen teko. Tämä on kuitenkin veteen piirretty viiva, sillä WADA (2015, 18—19) myös määrittää urheilijan vastuulliseksi siitä, mitä hänen kehoonsa menee. Tässä urheilijalla on velvollisuus todistaa syyttömyytensä.

WADA kertoo myös eksplisiittisesti, mitä se, että on *ineligible* tarkoittaa:

No Athlete or other Person who has been declared Ineligible may, during the period of Ineligibility, participate in any capacity in a Competition or activity (other than authorized anti-doping education or rehabilitation programs) authorized or organized by any Signatory, Signatory's member organization, or a club or other member organization of a Signatory's member organization, or in Competitions authorized or organized by any professional league or any international- or national-level Event organization or any elite or national-level sporting activity funded by a governmental agency. An Athlete or other Person subject to a period of Ineligibility longer than four years may, after completing four years of the period of Ineligibility, participate as an Athlete in local sport events not sanctioned or otherwise under the jurisdiction of a Code Signatory or member of a Code Signatory, but only so long as the local sport event is not at a level that could otherwise qualify such Athlete or other Person directly or indirectly to compete in (or accumulate points toward) a national championship or International Event, and does not involve the Athlete or other Person working in any capacity with Minors. An Athlete or other Person subject to a period of Ineligibility shall remain subject to Testing. (WADA 2015 75—76)

Kuten huomataan, dopingrikkomuksesta kiinnijäänyt urheilija suljetaan ulos päätoiminnastaan, eli urheilusta. Urheilija pidetään kuitenkin alisteisena siten, että häntä on mahdollisuus testata koko *ineligibility*-aikajaksona. Näin ulossuljettu urheilija pidetään alisteisena, vaikka hänellä ei ole oikeutta kuulua urheiluyhteisöön.

Kun WADA laajentaa kiellon kaikkiin aktiviteetteihin, sulkee tämä käytännössä kaiken toiminnan pois. Eksklusio on hyvin vahva, eikä puhtaillakaan urheilijoilla ole näin oikeutta esimerkiksi harjoitella tai osallistua muihin ammatillisiin toimintoihin kelpaamattoman kanssa. Ainoa yhteys urheiluyhteisöön on siis dopingtestaukset.

Semanttisesti WADA:n käyttämä termi *ineligible* on erittäin stigmatisoiva. Suomen kielessä käytetty versio ”dopingpanna” ei ole yhtä stigmatisoiva. Toki pannaan liittyvä assosiaatio

uloslukkemiseen on läsnä termissä, mutta suora käänös termille *ineligible* on kelpaamaton. Tämä on enemmän urheilijaa kuvaava termi, joka kertoo likaisuudesta suuremmin.

4.2 Antidopingin ideologia

Antidopingdiskurssin ideologia on puhtaimmillaan dopingin terveyshaitoista johdetuissa lisämerkityksissä, jotka ovat dopingin epäeettisyys ja vääräys. Ideologian edellyttämä käyttäytymismalli on siis ”puhtaus” ja ”rehellisesti” kilpaileminen (vrt. Dijk 1998, 39—40).

Antidopingdiskurssissa käyttäytymismalleja edistää ajatus dopingin epäeettisyydestä. Koska doping on epäeettistä, sitä ei tulisi käyttää. Näitä malleja vahvistetaan normittamalla toimintaa, joka kertoo ongelmista ideologian kestävydestä. Esimerkiksi kieltäytyminen testauksesta on dopingrikkomus (WADA 2015, 21). WADA pelaakin aiemmin mainitulla oikeuksien saamisella ja oikeuksien luovuttamisella. Tämä osoittaa, kuinka alisteisille toimijoille pyritään näyttämään dominantin tuomat edut, eli kilpailuoikeus.

Antidopingdiskurssin ongelmia on pyritty myös korjaamaan erivapaudella. Jotta puhtauden ideologia ei olisi liian jyrkästi eksklusioiva, on WADA määrittänyt tilanteita, joissa dopingin käyttö on sallittua (WADA 2015, 31—36). Näin pyritään ilmentämään, että dopingaineet eivät itsessään välttämättä ole pahoja, vaan niiden käyttäminen kilpailuedun saamiseen on epäeettistä. Voi esittää, että olisiko kilpailuetua, jos doping olisi täysin sallittua, mutta dopingin terveyshaitat tekevät siitä helpon kohteen normittamiselle. Ideologiset tekijät diskurssissa pyrkivätkin puolustamaan urheilun kilpailullista integriteettiä, eikä urheilijoiden terveyttä, se vain tulee sivutuotteena. Dopingin maalaaminen uhkakuvaksi on tarpeellista ja terveyshaittoja käytetään apuna oikeuttamisessa. Antidopingdiskurssin ideologia pyrkiikin siis puolustamaan omaa tarpeellisuuttaan.

Kuten aiemmin on huomioitu, ideologian tulee olla ryhmän tasolla yhdistävä tekijä (Dijk 1998, 36). Yhteisölle on tärkeää pystyä nimeämään se, ketä siihen ei kuulu. Antidopingdiskurssissa tämä on *ineligible*. Tämä on erittäin hyödyllistä myös siten, että näin ”puhdistetaan” myös omaa yhteisöä poistamalla sopimattomat toimijat. WADA:n normittama urheiluyhteisö on jo valmiiksi eksklusiivinen, sillä siihen kuuluvat vain sen alaiset toimijat, ”puhdistaminen” on vain tehokeino oman yhteisön kuvaan itsestään.

Ideologian ristiriitaisuutta on pyritty vähentämään käsitteellisillä eroilla. Dopingaineet pohjimmiltaan ovat lääkeaineita, mutta niiden kutsuminen dopingaineeksi muuttaa niiden

aseman. Tämä on lisämerkitys, jolla oikeutetaan antidopingideologiaa. Lääkityksen kutsuminen epäeettiseksi olisi hyvin vaikeaa oikeuttaa, mutta jakamalla doping ja lääkeaineet erilleen helpottaa oikeuttamista. Englanniksi termi ”PED”, eli *performance-enhancing drug* kuvaa tätä erottelua. Termissä on kuvattu suoritusta parantavaa vaikutusta, jonka lisäksi ei käytetä sanaa *medicine*, vaan *drug*.

WADA:n asema antidopingideologian toimijana on niin vahva, että ideologian määrittelemät arvot joihin doping liitetään, ovat saavuttaneet totuuden ja tiedon statuksen. Tämä näkyy esimerkiksi dopingista käytävässä keskustelussa. Uutisointi ei käsittele sitä, onko doping epäeettistä, vaan dopingin käyttäjä leimataan automaattisesti epäpuhtaaksi. Tämä osoittaa, että doping ”tiedetään” vääräksi, kilpailua vääristäväksi metodiksi. WADA:n *ineligible*:n määityksessä todetaan, että *ineligible* voi osallistua vain antidoping koulutukseen tai kuntoutukseen (WADA 2015, 75—76). Jotta kuntoutus voidaan oikeuttaa, tulee hyväksyä se, että doping likaa käyttäjän. Vaikka nämä ovatkin ideologisia, arvolatautuneita väitteitä, niiden status tietona oikeuttaa toiminnan.

Cranea (2016, 30) mukaillen, tieto antidopingista tulee toteen antidopingsäännöstössä. Väitänkin, että ideologia, joka on saavuttanut tiedon statuksen, tulee olevaksi vasta käytössä. Koska ideologia sisältää lisämerkityksiä, tämä tieto ei ole olemassa ennen kuin sitä käytetään. Antidopingsäännöstön normittava olemus luo rajat toiminnalle, joten se on merkittävä vain käytössä. Näin tieto, että doping on väärin, muodostuu siinä, kun se määritellään pahaksi antidopingsäännöstössä.

4.3 Dominantin pysyvyyden keinot säännöstössä

Dominantin tulee harjoittaa ”hajota ja hallitse” -ajatusta (van Dijk 1998, 170—171). Tämä näkyy hyvin siinä, että WADA antaa vaikutusmahdollisuuksia säännöstön allekirjoittaneille ja jäsenmaiden hallituksille (WADA 2015, 12). Näin niiden on kannattavaa tukea WADA:a, jotta ne voivat jakaa valtaa antidopingdiskurssissa. WADA on kuitenkin toimintaa ohjaava ja päältä katsova entiteetti. Allekirjoittaneiden ja hallitusten ei olisi kannattavaa lähteä tukemaan dopingurheilijoita, sillä näin ne jäisivät WADA:n normittamien kilpailutapahtumien ulkopuolelle ja joutuisivat kelpaamattoman urheilijan tavoin eksklusioon. Tämä käy malliesimerkistä siinä, että WADA näennäisesti jakaa valtaa ja vahvistaa asemaansa dominanttina.

WADA myös onnistuneesti markkinoi hyviä puoliaan (vrt. van Dijk 1998, 170—171). WADA:n harjoittama koulutustoiminta (WADA 2015, 96—98) on imagon luojana erinomainen toiminta. Kasvattaminen terveelliseen, puhtaaseen elämään on vaikeasti kritisoitavissa, varsinkin kun dopingin epäeettisyys on tiedon asemassa. Toinen tällainen markkinoitava asia on kilpailuoikeus ja niiden tasapäisyys. Kuten WADA esittää, *ineligible* on kelpaamaton osallistumaan kilpailu toimintaan (WADA 2015, 75—76). Tämä on yleisön ihanteita vaaliva asia, sillä yleisö tietää, että kaikki kilpailijat ovat samalla lähtöviivalla. Näin WADA voi pitää itseään puhtaan urheilun tukijana, eikä niinkään eksklusoivana elimenä.

Äänenkäyttö on antidopingdiskurssin tärkein hallintakeino (vrt. van Dijk 1998, 170—171). Antidopingsäännösten allekirjoittaneet ryhmät ovat kaikki isoja tekijöitä urheilussa (WADA 2015, 120). Sen lisäksi yhteistyö valtioiden kanssa takaa sen, että pääsy mediaan on vahvasti antidopingin puolesta puhuvien toimijoiden käsissä. Antidopingsäännösten julkisuus takaa sen, että myös urheilun viihdekuluttajakin pääsee käsiksi tietoihin, joita vaaditaan antidopingjärjestelmän ymmärtämiseen. Antidopingkoulutus taas takaa sen, että nuoret urheilijat sosiaalistetaan antidopingdiskurssiin. Kun osa näistä nuorista lopettaa kilpailemisen ja siirtyvät urheilun viihdekuluttajiksi, luovat he antidopingdiskurssia myös yleisön puolelta ja puolelle. Antidopingin kritiikki onkin usein yksittäisten, irrallisten toimijoiden asia. Tämä kritiikki kuitenkin usein lakaistaan maton alle juuri yksilöiden mielipiteinä. Esimerkiksi Kaj Kunnaksen myönteiset dopingkommentit julistettiin Yleisradion toimesta henkilökohtaisiksi mielipiteiksi (Iltalehti 14.3.2016, luettu 24.5.2017). Tässä tulee huomioida, että Yleisradio on valtion alainen toimija, joka on välillisesti allekirjoittanut antidopingsäännösten. Näin sen virallinen linjaus ei voi olla antidopingsäännöstöä kritisoivaa.

Ideologian naturalisointi on antidopingdiskurssissa myös hyvin tuettu prosessi (vrt. Fairclough 1995, 42). Kuten huomataan, antidopingsäännösten allekirjoittaneisiin kuuluvat Kansainvälinen olympiakomitea ja Paralympiakomitea (WADA 2015, 102—104). Näin urheilijan tulee allekirjoittaa antidopingsäännöstö, jotta voi kilpailla olympialaisissa. Säännösten omaksuminen tapahtuu WADA:n ehdoilla, josta urheilija saa kilpailuoikeuden. Koska urheilijan päätoiminen tehtävä on kilpailla, on allekirjoittaminen lähes pakollista. Tämä on yksi keinoista, joilla antidopingideologia naturalisoidaan. Allekirjoittamisen pakollisuuden kritisoiminen on vaikeaa, sillä urheilija saa kilpailuoikeuden. Näin toiminnasta tehdään kaksisuuntaista, jossa toiminta ja oikeudet on jaettu urheilijoiden ja

dominantin, WADA:n, kesken. Se mitä WADA tästä saa, on lupauksen urheilun puhtaudesta ja oikeuden normittaa urheilua.

Antidopingsäännösten naturalisointi on helppoa edellä mainituista syistä. WADA ja sen kanssa yhteistyötä tekevät tahot hallitsevat suurimpia medioita, kasvatusta ja koulutusta. Suurin osa tiedosta ja mielipiteistä ovat instituutioiden tasolta dopingvastaisia. Antidopingkritiikkikin on osittain hyväksynyt dopingin epäeettisyyden. Kritiikin kohde onkin antidopingjärjestelmän kykenemättömyys pysyä dopingin kehittymisen mukana (Helsingin Sanomat 25.7.2016, luettu 24.5.2017). Tämä osoittaa, että dopingin epäeettisyys on vahvassa tiedon statuksessa myös dopingmyönteisessä ideologiassa.

5. LOPPUPÄÄTELMÄT

Jo taustakappaleessa kävi ilmi, että WADA on hyvin vahva, normittava toimija urheilumaailmassa. Tämä olikin merkittävä syy tutkia erityisesti sen leipälajia, antidopingdiskurssia. Tutkielman tulokset tukivat käsitystä vahvasta toimijasta, joka toimii tilassa, jossa sen kritisoiminen on hankalaa.

Tutkimuskysymys oli: Mikä on antidopingdiskurssin ideologinen pohja, ja kuinka se toimii dominanttina diskurssissa? Kokoavasti löysin siis vastaukset näihin kysymyksiin. Ideologia perustuu vahvasti dopingin vääryyteen ja epäeettisyyteen. Ideologia on löydettävissä antidopingsäännöstöstä eksplisiittisesti ja implisiittisesti, sekä negaation kautta. Mielenkiintoisempi tulos olikin se, miten vahvasti WADA on dominantti toimija. Se on sitouttanut itseensä niin subjektit, kuin yhtäläiset instituutiot. Näin WADA hallinnoi vahvasti tiedon saantia. On paljon helpompaa löytää antidopingideologian muodostamaa tietoa, kuin sitä kritisoivaa tietoa. Urheilumaailman diskurssin todellisuus on siis hyvin vahvasti antidopingideologian muodostamaa.

WADA on onnistunut ”hajota ja hallitse” -toiminnassaan. Se yhdistää katsojat, valtiot, isot urheilutoimijat ja puhtaat urheilijat antamalla niille jokaiselle jotain, oli se sitten valtaa urheilumaailmassa, lupaus terveellisestä ja eettisestä urheilusta tai tieto kilpailijoiden tasavertaisesta tilanteesta. WADA vahvistaa omaa yhteisöään myös eksklusoimalla ”mädät omenat”, joiden avulla se myös antaa kuvan omasta puhtaasta yhteisöstä.

E erityisen vahvan aseman sille luo myös se, että sen sitouttamat tahot ovat kaikkia ihmisiä koskevia instituutioita. Valtioiden yhteistyö WADA:n kanssa takaa sen, että sen ideologia kattaa kaikki ihmiset valtioiden alueilla. Yhteistyö auttaa myös siinä, että kritiikki antidopingideologiaa kohtaan on yksilöiden ulostuloja, eikä instituutioiden kannanottoja. Antidopingdiskurssissa yksilö onkin lähinnä normittamisen kohde ja diskurssin reproduktiivinen toimija, eikä sitä merkittävästi luova tai muuttava toimija.

Antidopingideologia vaatii myös tiedon statuksen. Antidopingtoiminta on essentialistista, sillä se vaatii tiedon dopingin epäeettisyydestä ja siten vääryydestä. Jos ideologia ei olisi tiedon tasolla, olisi WADA:n työ helpommin kritisoitavissa ideologisena toimintana. Antidopingdiskurssi ja -ideologia muodostavat siis ongelman, johon se sisältään löytää myös ratkaisevan toimijan.

Tutkielman aiheen voisi laajentaa isommaksikin tutkimukseksi. Aineiston vaihtaminen WADA:n antidopingsäännösten mukaisiksi rangaistuksiksi tekisi tutkimuksesta aktuaalisen toiminnan tutkimiseksi. Antidopingia koskeva tutkimus on myös jatkuvasti kasvava ala, sillä uusia dopingaineita kehitetään jatkuvasti. Tällä saralla tutkimusaiheita voisi olla esimerkiksi se, millä perusteilla uudet dopingaineet otetaan kiellettyjen aineiden listalle.

Politologisesti tärkeimpiä jatkoaiheita voisi olla historiallinen tutkimus dopingin aseman muutoksesta, tai tutkimus antidopingideologian terveyteen perustuvasta pohjasta, mutta kuitenkin sen maksimaalista suoritusta rajaavasta luonteesta.

Kaiken kaikkiaan antidopingtoiminnan ja WADA:n tutkiminen poliittisena toimijana on relevanttia, etenkin kun huomioidaan valta, jota se käyttää yksilön ja instituutioiden tasolla. WADA vaikuttaa myös yksityisellä, julkisella ja kolmannella sektorilla, joten tutkimusaluetta riittää monellekin tutkimukselle. Minulle henkilökohtaisesti tärkein tehtävä olisi kuitenkin parantaa dopingurheilijan asemaa. Nykyinen täysi eksklusio on raaka keino, eikä välttämättä auta dopingurheilijaa ”parantumaan”.

Lähteet

BBC (9.12.2016, luettu 24.5.2017). <http://www.bbc.com/sport/38261608>

Crane, L. (2016). Knowledge and discourse matters: Relocating knowledge management's sphere of interest onto language. Hoboken, New Jersey: Wiley.

Dant, T. (1991). Knowledge, ideology and discourse: A sociological perspective. London: Routledge.

Dijk, T. A. v. (1998). Ideology: A multidisciplinary approach. London; Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.

Fairclough, N.: Critical discourse analysis as a method in social scientific research. Teoksessa Wodak, R., & Meyer, M. (toim.): Methods of critical discourse analysis. London (2001): SAGE, 121—138

Fairclough, N. (1995). Critical discourse analysis: The critical study of language. London: Longman.

Helsingin Sanomat (25.7.2016, luettu 24.5.2017). <http://www.hs.fi/teknologia/art-2000002912540.html>

Hill, C. R. (1996). Olympic politics (2. ed.). Manchester: Manchester University Press.

Iltalehti (14.3.2016, luettu 24.5.2017).

http://www.iltalehti.fi/urheilu/2016031421266293_ur.shtml

Itkonen, H. (1994). Mitta hihassa, piikki lihassa: Urheiluvilpin esitutkinta. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.

Jäger, S.: Discourse and knowledge: Theoretical and methodological aspects of a critical discourse and dispositive analysis. Teoksessa Wodak, R., & Meyer, M. (toim.): Methods of critical discourse analysis. London (2001): SAGE, 32—62

Kaarninen, P. (2008). Doping voittaa aina?: Kielletyt keinot kautta aikojen. Helsinki ; Jyväskylä: Minerva.

Kuosma, T. (2013). Doping ja kilpaurheilu. [Espoo]: Livres 'Belles-Lettres'.

Meyer, M.: Between theory, method, and politics: positioning of the approaches to CDA. Teoksessa Wodak, R., & Meyer, M. (toim.): Methods of critical discourse analysis. London (2001): SAGE, 14—31

Verkkouutiset (2017) <https://www.verkkouutiset.fi/kotimaa/lepomaki%20punavihrea-61113>

WADA (2015). <https://www.wada-ama.org/sites/default/files/resources/files/wada-2015-world-anti-doping-code.pdf>

WADA (2017). <https://www.wada-ama.org/en/who-we-are>